

ENKELE GESCHIEDKUNDIGE NOTA'S OVER WEERDE.

Inleiding.

Weerde, ons klein dorpje, gelegen tusschen de groote banen *Brussel-Mechelen en Mechelen-Tervuren: op 8 km. van Mechelen en 16 van de hoofdstad, is, al zou men het niet veronderstellen van groote beteekenis geweest in vroeger tijden.*

Steunende op de geschiedkundige waarheid, dat in vroeger tijden de volken zich meestendeels groepeerden langsheen de oevers van het stroomende water, wegwijzer en verkeersweg van haar oeversbewoners, beamen we het gezegde van den heer A.

Jacobs: «Konden we in de geschiedenis ver genoeg achteruit gaan, dan « Zouden wij vinden dat Weerde daaraan zijn ontstaan ook te danken heeft ».

Immers de bakermat onzer gemeente ligt op amper een steenworp van 'n rivier «Sinne», thans Zenne genaamd. Daar beide oevers drassig waren, en daar een overstroming aldus immer tot het rijk der mogelijkheden behoorde, geschiedde de primitieve nederzetting een boomlengte links van de rivier, op 'n lichte bodemglooiing. Zelfs nu roept van op den rechter oever geen enkel woonst zijn warme welkomgroet. De grond ligt er op lager peil dan aan de overzijde en zelfs bij normaal waterpeil onder dit der Zenne.

De gemeentekom herbergt de voornaamste en tevens de oudste huizen, rondom de oude kerk geschaard lijk kuikentjes rond de klokken. Immer waren de menschen genegen om samen te wonen en vroeger vooral was de kerk .een waar centrum van aantrekkingskracht.

Sinds de nieuwe verkeersmiddelen ten dienste gesteld werden van de menschheid vestigden de bewoners zich minder in de nabijheid der kerk, maar bouwden hun woningen langs deze nieuwe verkeerswegen. Bedienden en werklieden vooral vestigden zich in de onmiddellijke nabijheid der verkeersmiddelen gezien het gemak dat het voor hen opleverde. Zoo ontstonden er benevens het oude kerkcentrum, nieuwe centra, gegroepeerd in de nabijheid der nieuwe verkeersmiddelen. Deze nieuwe centra zijn meestal arbeiderswijken: hier en daar toont nog wel een oude boerderij

haar grimmig wezen, eenzame heerscheres uit de sprookjestijd van het verleden, thans als een herfst-propheete te midden het lente- jonge schoon der nette arbeiderswoningen.

Weerde in de prae-Romeinsche Tijden

In de prae-Romeinsche tijden moet Weerde heelemaal bedekt geweest zijn met water. Doch, toen de Romeinen ons land veroverd hadden, legden zij ook de groote heirbanen aan van Bavay.

naar Keulen: naar Elewijt-Hoogstraten; Leuven-Geel; Leerbeek-Assche-Vilvoorde-Elewijt, e.a. Voor deze laatste baan was Vilvoorde de eenige plaats waar men de Zenne praktisch kan overtrekken, want van Halle tot Vilvoorde was de vallei der Zenne 'n ondoorwaadbare plaats.

De Zenne werd ingedijkt en nevens haar bed het diverticulum (zijweg) Vilvoorde-Eppeghem (1) Weerde-Elewijt aangelegd.

Stellen we ons de werken voor die de Romeinen moeten uitgevoerd hebben om deze banen aan te leggen daar de Zenne 'n breedte had van enkele kilometer en ingedijkt werd, tot op meer dan 1000 m. van het diepste der oude bedding, waar nu nog de Baere-Beek vloeit (2) en op wier oevers Romeinsche graven gevonden werden. De huidige Zenne ligt dus, op verre na niet in het midden (diepste) der oude bedding, maar wel op de helling van 'n lichte bodemglooiing. Langs het westen werd het schiereilandje (3) nog van het omliggende afgesneden en zoo vormde Weerde dus 'n eiland lijk het nog wordt voorgesteld op de geologische kaarten.

(1) **Van Dessel** : *Quelques antiquités des environs de Vilvorde (1871)*.
EPPEGHEM. -- Une histoire manuscrite d'Eppeghem par M. Van de Welde, ancien vicaire de cette commune, vient de m'être communiquée par M. le curé d'Elewijt; et comme elle contient des détails intéressants sur l'origine probable d'Eppeghem, j'en analyserai quelques passages. M. Van de Welde croit que cet endroit était habité avant l'arrivée des Romains; les Nerviens attirés par la fertilité du sol y auraient eu quelques cabanes, et, dit-il, si l'on en croit une tradition répandue dans le village, il y aurait là, plus tard, une véritable bourgade habitée par des gens faisant le commerce de chevaux destinés aux armées conquérantes de la Gaule. Les excellentes prairies situées le long de la Senne convenaient parfaitement à ce genre de commerce.
Ces habitants y auraient élevé un temple à Epona, déesse qui veillait sur les chevaux, et le nom actuel du village n serait autre qu'une corruption de Eponahein, la demeure d'Epona. (L'auteur donne cette curieuse tradition pource qu'elle vaut). Cependant jusqu'ici je n'ai pas encore trouvé de trace du séjour des Romains à Eppeghem.

L'ancienne route d'Assche à Elewijt traversait cette commune et j'y ai vu dernièrement à une profondeur d'un mètre et demi des restes d'un pavage, consistant en une épaisse couche de cailloux.

(2) Baere~beek : volgens Kiliaen is «Baer» eeregraf.
Wouters vertaald Baere~beek : ruisseau des cercueils.

(3) Weerde (zie kaart),

Naar sommigen beweren zouden er vroeger tijden in het ketelveld Romeinsche potten en andere voorwerpen gevonden zijn, door anderen wordt dit weer gelogenstraft. Doch toen men in 1882 'n nieuwe brug over de Zenne legde, ontdekte men de overblijfselen van 'n Romeinsche woning; juist nevens deze plaats liep de Romeinsche baan Vilvoorde~Elewijt. Deze oudheden bevonden zich op 'n diepte van ongeveer 3 m. en waren op staken geplaatst (4). Van op deze plaats liep er ook nog 'n baan (Colnsche of Keulsche baan) naar Houtem (achter het huidige kasteel « De Steen»). Deze weg werd terug gevonden 1 m. onder de huidige grond-oppervlakte. Hij is 6 m. breed en werd gekasseid met steenen van verschillende afmetingen, ook werden er, evenals te Elewijt, vele oude voorwerpen gevonden.

Lijk we in de inleiding gezegd hebben, vestigden de eerste Weerdenaren zich niet in de onmiddellijke nabijheid van de rivier, maar wel op 'n honderdtal meter (5). Hier hebben we zeker te doen met 'n vrije nederzetting en het dorp vond dus zijn oorsprong in de aloude vici t.t.z. waar 'n groep vrije menschen zich hadden gevestigd en daar deze vici (ook in 't algemeen) (6) aan 'n groote baan gelegen waren, moest deze onvermijdelijk de komst van 'n zendeling uitlokken, vermits de genaakbaarheid en de min of meer groote volrijkheid van zulke nederzetting aan zijnen zielenijver een vruchtbaaren akker aanbood. Deze deed dan 'n kapelletje bouwen en later (1380) werd er 'n kleine kerk opgericht die maar 'n twee honderd geloovigen kon bevatten; doch deze kerk was groot genoeg, want op 1 November 1374. waren er maar 51 inwoners.

Naam.

De plaatsnaam Weerde komt de eerste maal in de geschiedenis voor rond het jaar 1000. Te dien tijde werd het niet « Weerde» maar wel «Werda» genoemd en twee eeuwen later Weerda. Die naam komt van Warden (7) (8) d.w.z. bewaren.

Volgens de kaart «Brabantiae Germaniae» van Jacobo a Denetry, die dagteekende van 1587, heette ons dorpje toen Werdè.

(4) **Van Dessel** : *Ann. d'ac. d'archéol. de Belg.* XXX.

(5) *Het schijnt zelfs dat de allereerste bewoners hun woningen hadden opgeslagen op het ketelveld en Galgenberg (romeinsche voorwerpen) en dat ze in latere eeuwen zich korter bij de groote baan hebben gevestigd.*

(6) Zie **Kan. Laenen** ; *Eenige bladz. uit de gesch. van het Parochiewezen.*

(7) **Wauters A.** ; *Hist. des Envir. de Brux., tome II.*

(8) *Volgens Lindemans zou die naam komen van waren = beschutten.*

Plaatsnamen: . . . Men ging deze benaming toepassen op om 't even welke gemeente, eigendommen, gewoon bouwland, doch vooral op de aangespoelde gronden langsheen de waterlopen {ingedijkt land}.

Volgens andere kaarten en documenten werd het in 1591 Weerd genoemd en in 1668 Weerd.

In 1684 heette het Wert (Le brabant Espagnol-Paris-Gaillot).

1716 Werdt (oude landmeterskaart van G. C.).

1724 Werde (Les environs de : Dendermonde-Vilvorde).

1745 Weerde (carte du Duché de Brabant-Crépy-Paris).

1875 (1 Januari). Jaartal waarop de naam van ons dorpje een staartje kreeg namelijk : Weerde-op-Zenne (maar tegenwoordig neemt men maar bitter weinig notitie meer van dit staartnaampje) ,

Bevolking

Slechts vanaf de 14de eeuw hebben we enkele gegevens aangaande het bevolkingscijfer van Weerde. Op 1 November

1374 waren er 51 inwoners (9).

In 1435 stonden er 43 woningen.

In 1496, 31 (waarvan 25 bewoonde, 5 arme, 1 onbewoond).

1524, 37 (34 bewoonde, 3 arme).

1686, 20 (waaronder 2 herbergen) (\pm 100 inwoners). Toen was de uitgestrektheid 350 bunder; waarvan 248 land, 101 weide en 1 bunder bosch (10).

1786, 75 woningen, 410 inwoners.

1846, 107 huizen en 587 inwoners.

1900, 187 huizen en 777 inwoners.

1930, 260 huizen en 1145 inwoners.

1934, 280 huizen en 1226 inwoners.

Thans is de uitgestrektheid onzer gemeente 402 Ha, 45 a. en 10 ca.

In 1831 waren er 'n 100tal huisgezinnen en in 1934, 310.

Honderd jaar geleden was de bevolking dus maar de helft van heden (1831, 547 inwoners; 1934, 1226 inwoners). Lijk we hooger, gezegd hebben bedroeg de uitgestrektheid 402 Ha. wat uitmaakt dat er in 't jaar:

1831, 133 inwoners per Km² woonden.

1910, 211 inwoners per Km² woonden.

1930, 284 inwoners per Km² woonden.

1934, 300 inwoners per Km² woonden.

« Gezien dus dat het bevolkingscijfer aanzienlijk gestegen is. De tijd is voorbij dat de kleine man voor 'n paar franken en 'n teljoor pap van den vroegen morgen tot den laten avond moet slaven en wroeten om het brood te verdienen voor zijn dikwijls aanzienlijke kroost» (11).

(J9) *Revue d'histoire Brux.* .

Werda : *Pro ducis et dominum 51, Sempte 159, Eelwite 70.*

(10) **Wauters A.** : *Les environs de Brux., tome 21.*

(11) **Jacobs A.** : *Geschiedkundige voordracht over Weerde (1930).*

Ligging

Weerde ligt in t Noorden der provincie Brabant. behoort, rechterlijk en bestuurlijk tot het arrondissement Brussel en maakt deel uit van het kanton Vilvoorde.

Natuurkundig behoort het gedeeltelijk tot. de Brabantsche Kempen (Hauwland) (12) en voor een ander deel - het grootste - tot Klein Brabant. De Zenne welke door de gemeente kronkelt is de scheidingslijn tusschen deze twee streken. De inwoners van Weerde wonen op 't gedeelte van Klein Brabant; het is zeer zandig en gemakkelijker te bewerken dan de zware kleigrond van het Hauwland; deze bewoonde streek wordt in twee gesneden door de spoorlijn die ook een groote verandering heeft tewegg gebracht in het Weerdsche handelsleven.

Zenne

Voor vele eeuwen was de Zenne bevaarbaar en ook zeer vischrijk. In de Xe eeuw is er zelfs een groote twist ontstaan tusschen de inwoners van Werda en Sempse. nopens de vischvangst op de Zenne.

In 't jaar 1242 gaf Waltherus Berthout de visscherij aan de kloosterlingen van Leliëndaël (Mechelen).

Ten Jaere 1242 heeft Waltherus Berthout. advocaet oft bescherm-Heer van Mechelen aen de felve toegeftaen ende gegeven de Viffchereye van de Brugge van Weerde (sluis) -tot aan de kercke van Leest. Welk gechenk den voorfeyden Hertog Henricus in het felve jaer beveftighde hetgene Waltherus Berthout was beftittende ten leene van den Hertogh (13).

Tot voor 'n dertigtal jaren was de Zenne zeer vischrijk, doch van in het begin onzer XXe eeuw werd het water zoozeer bevuild door de fabrieken van Vilvoorde, Haren en Schaerbeek alsook door de vuile waters der hoofdstad dat alle visschenleven onmogelijk is geworden. Te zamen met haar belangrijkheid voor scheepvaart en vischvangst (14) heeft ze ook haar aangename zijde er bij ingeboet en is geworden een faktor van luchtverpesting. Bij

(12) Dit Kempisch deel van ons dorp is niet bewoond en al schijnt de naam het anders te beduiden is de grond nochtans kleiachtig daar het in de praeromeinsche tijden de bedding der Zenne was (poldergrond).

(13) **Van den Eynde**: Provincie stadt ende provincie van Mechelen (1770).

(14) **Wauters** : Hist. des env. de Bruxelles. Du temps ou la Senne était navigable. une partie des habitants de Sempst (en van Weerde) faisaient le rude métier de haleur (scheepstrekker) et nous voyons que, le 24 décembre 1.510, ils perdirent un procès contre leurs confrères de Vilvorde, du temps de Philippe le Bon, la chambre des comptes de Brabant fit rectifier le lit de la rivière entre Vilvorde et la château de Releghem, et, en 1557 elle mit en vente l'ancien lit, dont l'aliénation produisit 28 livres, 4 sous et 5 deniers payement.

overvloedige regens treedt ze bijwijlen buiten hare oevers en zet de omliggende velden onder water wat niet altijd zeer schadelijk is..

De Zenne heeft ook menigvuldige veranderingen ondergaan in den loop der tijden.

Aan de Weerdemolen heeft ze een heele aardebaan, die nevens haar bed was aangelegd. ingezwolgen.

Aan de sluis splitste ze vroeger in twee: het gewone bed en daarbij dat van «'t Zennetje ». Dat Zennetje is nu heelemaal aangeslibt en slechts bij heel hoog water doet het nog wat dienst als riviér.

Aan de « Drie bruggen» was er vroeger een kromming. Bij het aanleggen der lijn naar Hofstade in 1906- 1907 werd er ook een recht bed gegraven. Het oude bed bleef liggen; in 't midden werd het aangevuld (spoorweg). Als herinnering liggen daar nog altijd twee poelen, onaangenaam te geuren, verborgen onder het groen der acasia's, die er weelderig groeien. 't Is nu het forum der kikvorschen en 's avonds ook hun koncerthall.

De stad Brussel wilde een goed middel aanwenden om een vluggen afzet van het water te bekomen, belet door de menigvuldige kronkelingen der Zenne te Weerde.

In 1880-1881 werd een hulpbed gegraven door het laagste gedeelte der gemeente; men volgde omtrent het bed der Leybeek, maar dit werk, dat honderde duizenden heeft gekost, is gansch nutteloos geweest.

De zwakke dijken, de moerassige grond, kunnen niet weerstaan aan den snellen vloed der Zenne, en de zoogezegde « Nieuwe Zenne» ligt opnieuw ingedamd aan beide uiteinden.

Kerk en Parochie.

Onze kerk, welke zich wel in het midden van het grondgebied der gemeente bevindt, maar heelemaal op het Zuid-Oostelijk deel van het bewoonde (16) dagteekent yan ± 1380 én kon maar 'n 200 geloovigen bevatten. Vanaf 1575 ging onze parochie te niet;

(15) Historie van O.-L.-Vr. in het Hammeken onder het dorp Sempse 1828). Bl. 11 vinden we om te bewijzen dat de Zenne vroeger bevaarbaar is geweest: Om zich daarvan te overtuigen moet men maer naar Weerde. een dorp niet ver van Sempse, alwaer aen den molen eene sluys is, aldaer zal men op den dag van heden nog zien de gaten van de haeken welke de schippers gebruyken wanneer zij door eene brug of elders doorvaeren; even gelijk men bespeurt aan de sassien van de vaert van Leuven...

(16) In vele dorpen staat de kerk op het uiteinde van het bebouwde gedeelte der parochie; dit is veelal te wijten aan het feit dat in de Vroegste tijden de vrije Franken hun woningen en hun stallen rond een middenpunt aansloten. Enkele honderde meters van de bewoonde vlek lag nog grond die gemeenen eigendom was door de gemeenschap geschonken werd, daar werd dan 'n kerk of kapel gebouwd.

het aantal inwoners was sterk verminderd, daar vele have en goed verlaten hadden uit oorzaak der godsdienstige en politieke twisten en naar elders waren uitgeweken, Weerde werd dan met Zemst vereenigd en vormde maar één parochie meer; alleen 's Zondags werd er te Weerde door de pastoor van Zemst 'n mis gelezen in de kerk van Weerde, alle overige missen en diensten werden te Zemst gedaan, doch de overleden parochianen werden te Weerde begraven, In 1598 vroegen de inwoners van Eppegem ook hun vereeniging met Zemst (17).

De drie parochiën bleven vereenigd tot in 1781, waarna ze opnieuw als afzonderlijke parochie bestond en vanaf 1665 werden de bevolkingsregisters van Weerde regelmatig ingevuld door de pastoor van Zemst (deservitor de Weerde).

In 1716 werd 'onze kerk voor 'n eerste maal hersteld, de oude zijmuren verdwenen en nieuwe werden er gebouwd op de oude grondvesten, toren, daken en koor werden hersteld en het bouwvallig, tot dan toe slecht onderhouden kerkje, werd heelemaal opgeknapt.

Op 16 November 1755, werd er te Weerde 'n klok gewijd, door toedoen van Sire Jan Jacobs., een priester uit Brussel, die te Weerde verbleef en vele giften aan de kerk deed. Deze klok was gegoten uit de stukken van een andere, die reeds op 19 Maart 1750 gewijd was; ze woog 1058 ponden en na de hergieting 1136 (werd die klok reeds in 1750 voor de kerk van Weerde gegoten of was het een soort occasie?)

«Die 16 Novemb. 1755 Benedicta est campana major. Que 19 martij 1750 etiam fuerat per Ampliss. D. Foppens Archidiaconum et archiprysbijterum nostrum benedicta., sub juvocatione S. Martini, Patrinus fuit Cornelius Meûtermans aedituus et Joanne Margareta Van Veltom, Librabat ante fracturam 1058 libras nunc vere 1136 Omnia sumptibus fabrice» (18).

Op 18 April werd er 'n tweede klok bijgehangen; het was de Tiendklok (19) gegeven door het doorluchtig metropolitaan kapittel van Camerijk, daar deze de Tiendheffers waren van Weerde. Ze werd gewijd onder de aanroeping van de HH. Antonius en Joseph. De doorluchtige Heer Antonius Joseph Van Wevelinghoven, was peter en zijn eenige dochter, Mejuffrouw

(17) **Kan. Dr Laenen:** *Geschiedenis van Eppegem.*

(18) *Kerkarchief.*

(19) **Tiendklok:** *De Tiendheffer was gehouden onder andere lasten tot het bezorgen eener klok, zwaar genoeg om gehoord te worden heel het gebied door, waar hij de tienden, d.i. een tiende van de inkomsten der parochianen genoot.*

Josepha was meter, «Die 18 Aprilis benedicta est Campana decimalis ... illustris et Metropolitanici Capituli Cameracensis pro Weerde sub juvocatione sanctorum Antonij et Josephi. Patrino illustri Domino Antonio Josepho Van Wevelinghoven, sub Domino de Relegem De Muute etc etc, Matrinâ Dia Josepha et unicae prefati Domini filiâ » (20).

Ongelukkiglijk kwamen enkele jaren later de Fransche Sansculotten ons land, en ook ons dorp binnen gestormd... Overal roofden ze de klokken en kunstwerken, vervolgden de priesters. De klokken van Weerde gingen insgelijks onder den hamer, de kerk werd onteerd en onmogelijk was het nog mis te lezen in het huis Gods. Verteld wordt er dat de Goddelijke diensten gedaan werden op den zolder van bet kasteel (dorp) dat toen merkkelijk grooter moet geweest, vermits in de hovingen op verscheidene plaatsen grondvesten werden teruggevonden.

Doch, reeds in 1806, toen Coolbonder pastoor was, werd er 'n nieuw klokje gewijd. Ze woog 412 ponden en heette «Martinus» Gaspar Antonius de Neeft van Mechelen was peter en Maria Muyshonds meter, en, in 1837 volgden nog twee andere klokken: « Maria» de grootste, woog 1615 ponden en werd gewijd door Bosmans, deken van Mechelen, P. J. Vandecauter de Barius was peter en P. de Neek-Stiellemans, meter: « Ponderandis 1615 liberas Brab (vel 750 Kgr) sub tono sol concordantis cum altera campana Nominata Martinus, et benedicta a° 1806 qua habet tonum re» en op de klok: «A. J. F. Van Aerschot, sr Van den Gheyn me fudit Lovanii a° 1837 sub Rever D° Pastore J.C, Vandepoel sub D° praetore Fr. Siellemans ».

De derde klok diende als klepklokje en woog 24 ponden. J. C. Vandepoel was pastoor tot in 1870. Voor de deur van 't oksaal ligt nog 'n stuk van z'n grafsteen: « Grafplaats van den Eerw. Heer Joannes Cornelius Vandepoel, geboren te Calmthout, 12 Aug. 1803. Priester gewijd 24 April 1826. Onderpastoor te Meysse 22 Meert 1828, Pastoor te Weerde 2 Dec. 1836. Aldaar in den Heer ontslapen 7 Juny 1870» (21).

In het begin der 20e eeuw was onze kerk veel te klein gewor-

(20) Kerkarchief.

(21) Toen leefde te Weerde ook als rustend pastoor J. B. Bernaerts, pastoor van 1816~1836. Bij de herbouwing der kerk werd zijn grafsteen voor den grooten ingang gelegd; opschrift: «Grafplaats van den Eerw. Heer Joannes.: Baptista Bemaerts, in het order der mindere-broeders ,capusienen van den seraphinschen vader den H. Franciscus. Frater Amatus. Pastoor der gemeente, overleden den 27 Juny, oud 81 jaren in het jaar 1845».

den voor de zoo aangroeiende bevolking. In 1913 werden, door toedoen van den toenmaligen burgemeester, Senator Leon Coenen, de toren en koor bij de monumenten van ons vaderland geklasseerd om alzoo grootere toelagen te bekomen om het schip der kerk te vergrooten. De oude toren (45 m. hoog) en het oude koor met zeer schoon gestoelte moest behouden blijven. Langs de rechterkant der kerk bevond zich de grafkelder der familie de Vaernewijck (22) en daardoor kan men langs dien kant maar een weinig verbreedden, doch langs de rechterzijde werden er twee beuken bijgebouwd.

In April 1914 begon met met de vergrooting (plan architect Veraert). Al de meubelen en misgewaden werden dan naar de pas gebouwde zusterschool gebracht, welke als kapel werd ingericht. De twee oude zijmuren verdwenen en werden door pilaren vervangen. Het oude orgel werd afgebroken en het oksaal nevens het koor gebouwd. Toren en koor werden ook heelemaal hersteld.

In Augustus 1914, was ze omtrent in orde; dus op vijf maanden tijd, maar in Augustus brak ook de oorlog uit en den 25^e 's morgens, werd Weerde beschoten en ingenomen door de Duitschers, en, de pas herstelde kerk, met 'n 40tal woningen werden de prooi der Duitse furie. De toren werd heelemaal afgeschoten, het grootste deel van het dak der midden- en zijbeuken werd door den brand vernield. Gelukkiglijk was de gansche inboedel der kerk in de zustersschool, welke gespaard bleef. Doch van de oude schilderijen was er maar een meer te vinden: «Het Bezoek van Jezus aan de Heilige Vrouwen» (16e eeuw); de overigen: «Begravenis van Jezus» (17e eeuw) «Sint Sebastiaan»

(22)

LAET VAEREN NIJDT
*Monument de la très noble et
illustre famille de Vaernewijck
ci git*

Messire Albert, Philippe, Charles, vicomte de Vaernewijck, avocat au grand conseil de S. M. l'Empereur d' Autriche, membre de l'ordre equestre, décédé à Malines, le 5 décembre 1841.

Dame Marie, Joanne, Françoise, Victoire Nys, son épouse, décédé à Malines, le 28 octobre 1840.

Mademoiselle Françoise, Marie, Antoinette, leur fille, décédé à Malines, le 20 février 1858

Dame Leonie, Adelle, Marie. Antoinette, Josephine, Ghislaine. Baronne van Zuylen, van Nyvelt, décédé à Schaerbeek, le 24 juillet 1854, épouse de messire Antoine, Hubert, Marie, Cornelle comte de Vaernewyck, chef homme au serment de cette commune, décédé à Malines, le 26 août 1870.

Albertus, Antoinne, Marie, Joseph, Ghislain. leur fils unique, décédé le 19 avril 1851.

Marie, Augustine, Josephine de Vaernewijck, décédé à Malines, le 28 mars 1875.

(17e eeuw) en «Sint Martinus» (18e eeuw) waren verdwenen alsook verschillende andere kostbaarheden.

Bij de beschieting van den toren, waren de klokken omlaag gedonderd en gansch te pletter, gevallen. Alleen het kleine klepklokje werd na den oorlog in den hof der pastorie terug gevonden.

Reeds in 1920-1921 werd de kerk opnieuw opgebouwd naar het plan door Veraert in 1914 gemaakt en in Mei 1921 werd de nu voor de derde maal herstelde kerk opnieuw ingezegend, alsook 'n eerste klok, gegoten uit de teruggevonden stukken der oude klokken Maria en Martinus, bestaande uit 78 % rood koper en 22% tin en weegt 1200 ponden. Opschrift: « Maria en Martino feritate Teutonica confractis ex aere residuo. Martinus vocor. Me fudit Marcellis Michiels Tornacentis A. D. MCMXXI sub R. D. Pastore I. van Overstraeten » (23),

Het kleine klepklokje werd aan den achtergevel der Pastorie gehangen (24).

Hierbij volgt de lijst der Pastoors vanaf 1781 :

- E. H. Vleminckx, P.J. (1871-1805).
- E. H. Coolbonder (1804-1816) (1 jaar coadjutor) (25).
- E. H. Bernaerts, J.B. (1816-1845).
- E. H. Vandepoel (1836-1870).
- E. H. Gerolt, G. (1857-1870) (eerst coadj.).
- E. H. Fastré, Jr. (1870-1879).
- E. H. Vanderlinden (1879- 1900) .
- E. H. Renis, Karel (1900-1913).
- E. H. De Roeck (1912-1913) (coadj.).
- E. H. Van Overstraeten, J. (1913-1922).
- E. H. Verhaegen, A. (1922-1931).
- E. H. Prims, L. (1931-)).

Gemeentehuis en Scholen

Het Oudste gemeentehuis was gelegen in de Pastoriestraat en ook de schoollokalen of liever het schoollokaal, Het is de woning, nu bewoond door kunstschilder E. Verbruggen (26). In 1846 werd

(23) Kerkarchief.

(24) Onze pastorie werd gebouwd in 1781. en ni-top het einde der 17^e eeuw lijk sommigen beweren.

(25) Coadjutor = pastoor-helper (zelfde rechten als pastoor).

(26) De schilderkunst wordt door verschillende Weerdenaars met voorliefde beoefend. We citeeren hier met rechtmatige fierheid Em. VERBRUGGE, laureaat van den «PRIJS VAN ROME» bekend landschap- en schetsenschilder. Emile Verbruggen is afkomstig van Brugge. Zijn eerste studiën deed hij te Brugge, onder de leiding van M. Wallys en Bruno van Hollebeke. Daarna ging hij naar de academie van Brussel en Antwerpen, waar hij Ch. Verlat als leermeester had.

er 'n nieuwe school gebouwd, waarbij 'n gemeentehuis en woning voor den «alleenstaanden» onderwijzer. Ja, vóór het begin der XXe eeuw, hadden we te Weerde maar één onderwijzer voor 'n 100 à 120 leerlingen (meisjes en jongens) en eerst in 1915 werd er 'n meisjesschool gebouwd". In 1880 werd er 'n nieuwe woning voor den onderwijzer gebouwd in de Damstraat en in dit nieuw gebouw werd ook 'n zaal voorbehouden voor den gemeenteraad, die er sinds in 1906 hare zittingen houdt. In de laatste tijden voldeed de oude school niet meer aan de eischen van den tijd en daarom besloot men 'n nieuwe school te bouwen, tegen de woning van den hoofdonderwijzer in de Damstraat. Deze nieuwe school werd in 1926 gebouwd, door de Gebr. De Kenivé, bouwkundigen uit Wetteren. In 1929 kreeg onze school een meubeleering, waardoor ze naast de meest moderne scholen mag gesteld worden.

Sluis en Molen

Aan den watermolen van Weerde eindigt ingenlijk de ebbe en vloed der Zenne. Hier staat sinds onheuglijke tijden een sluis.

Naar sommigen zou ze dagteekenen uit de XIe volgens anderen uit de XIIe eeuw. Verscheidene malen werden sluis en molen verkocht en herkocht en reeds in 1306 kocht Hertog Jan II de helft van den Weerde-molen van Boudewijn van den Eecheve; na dezes dood erfde zijn zoon het goed en door zijn erfgenoten werd hij verkocht aan de abdij van Grimbergen in 1360 (27). Enkele jaren

Daar behaalde hij in 1880 de groote prijs van Rome met de «OPWEKKING VAN LAZARUS », en in 1883 een tweede maal met « DE GALLIERS OVERWONNEN DOOR DE ROMEINEN». Hij bezocht achtereenvolgens Italië, Arabië en Egypte, waar hij drie jaar verbleef. Uit die landen bracht hij een heele vracht kunstwerken mee: «Een landbouwer in Italië» in 1890 tentoongesteld en door de staat voor een museum aangekocht. Verder: «Buffels op 't veld» «Een oude bedelaar», enz.

Zijn doeken voorstellende het Hollandsche en Vlaamsch leven zijn uiterst mooi.

Lijst der Burgemeesters :

De heeren : Donckers, Verstraeten, Spruyt, Peeters, Van den Neuve.

De Coster, J. B. (1816-1828).

Meganck (1828-1836).

Stiellemans (1836-1871).

Julliens (1871-1873).

Servrankx, (1873-1879).

Coenen, Aug. (1880-1887).

Moortgat (1887-1902) (d.d.).

Coenen, L. (1902-1921).

Daelemans (1921-1922).

Christiaens (1922-1926) (d.d.).

Janssens, L. (1926-).

(27) Kan. J. Délestré : Grimbergen: In 1360 staat Godevaart De Vos, toenmalige abt, voor Wencelijn van Bohemen, hertog van Brabant en voor Jeanne, «hertoghinne ende mercgravinne des heylich rijc» om goedkeuring te bekomen over den koop van den molen te Weerde, toebehoorend eertijds aan den oom van de hertogin, Janne Wijckvliet. Hij werd verkocht aan de stad Brussel in 1513, bij goedkeuring van Paus Leo X.

later werd het goed aangeslagen op bevel der Brusselsche reken kamer, doch de kloosterlingen eischten hun eigendom terug. Weinige jaren later ontstond er 'n twist tusschen den abt van Grimbergen en de bootslieden; een ernstig onderzoek werd ingesteld om beide partijen te bevredigen: de abt eischte een brood van elk geladen schip, de schippers van hun kant wilde de opening der sluis op drie dagen der week: Maandag, Woensdag, Zaterdag (28).

Onder de regeering van Filips de Goede (1419-1467) werd er door de magistraten van Brussel verboden nog Brabantsch graan uit te voeren, daar de levensmiddelen zeer duur werden; al de bloem en het graan dat er te veel was, moest naar den Weerdemolen gebracht worden, doch door slechte bewaking werden de granen door de Mechelaars gestolen, die ook vreeselijk van den hongersnood te lijden hadden.

In 1639 werd er bij den Weerdemolen ook een volmolen opgericht, die na eenigen tijd vernieuwd maar ook vergroot werd door 'n Mechelaar, Sebastiaan van den Brande, deze huurde ook de molen voor twaalf jaar in 1679. In 1818 werd hij door de stad Brussel opnieuw verkocht (volmolen en graanmolen) voor een som van 19500 florijnen. In 1855 werd alles overgenomen door den burgemester Stiellemans, en bleef in werking zelfs onder Stiellemans opvolger, Aug. Coenen.

In 1910 staakten de eigenaars het malen, de dijken der Zenne waren niet meer in staat het water tegen te houden, dat door de sluis opgehouden werd, ook het leven werd er ondraaglijk door de vuile waters der fabrieken en der grootstad (29).

De sluis werd in 1913 door het staatsbestuur aangekocht en geklasseerd (3e klas) tusschen de merkwaardigheden van ons vaderland. In Augustus 1914 brak de oorlog uit en de Weerde~molen was een der eerste gebouwen welke door de Duitschers vernield werden. Het kasteel werd heelemaal stukgeschoten, zoo~ ook de molen en schuur. De volmolen en stallingen bleven recht. Een der sluizen werd ook heelemaal vernield insgelijks de toren. Over een tiental jaren vielen de stallen bij een groot onweder in;

ook de volmolen kan iederen dag zijn laatste oogenblikken gaan beleven.

Slot.

Dit als inleiding tot een « Geschiedenis van Weerde », want er is waarlijk een lijvig boekdeel over ons dorpje te schrijven,

(28) **Wauters** : *Hist. des env. de Brux.*, tome II.

(29) Manuel Senateur L. Coenen.

zonder te vallen in bijzonderheden, maar één alleen kan onmogelijk zoiets voleinden, wel beginnen. Om een uitslag te bekomen moet er samengewerkt worden en al diegene die er iets voor voelen mogen niet dralen. Wie aan geschiedenis doet mag niet ik-zuchtig zijn, maar werken om anderen te dienen. Zedelijk en geestelijk heeft ons volk 'n grooten voorsprong gekregen tegenover dat van vroeger tijden, maar ook bij onze Vlaamsche voorouders is er nog zeer veel te leeren.

**WEES
WEERDE
WEERD.**